

KÜFRÜN BİR TAHLİLİ

İnsanlık tarihi, birbirine taban tabana zıt, aksi istikamette giden iki çizgi üzerinde yürümüştür. Bu çizgilerden biri istikameti ve doğruluğu, diğeri ise bunun tam aksi olan, dalalet ve haktan sapmayı temsil etmiştir. Bu iki çizginin malum ve maruf isimlerinden, birincisinin adı **iman** diğeri ise **küfürdür**. Bu iki isimlerin alt yolları, alt birimleri var mı diye merak ederseniz, karşınıza, merakınızı hayrete çevirecek bir tablo ile karşılaşacaksınız, tıpkı benim gibi.

Zira birinci çizgi olan; **iman, istikamet yolunun** bir alt birimi ve varyantı söz konusu değildir. Tek bir isim ve tek bir yoldur. Gayet açık ve nettir. Ama ikinci yol olan **küfür, inkar yolu** ise, kafaları karıştıracak kadar alt birimlerden meydana gelmektedir. Her biri çıkmaz bir yola giren labirentler gibi karışık ve dağınıktır. Daha çizginin başındaki bu karışıklık, netice hakkında da önemli ip uçları vermektedir. Küfrün cerbeze ve aldatma üzerine bina edildiği, çizginin dağınıklığından okunmaktadır.

Kısacası, iman yolu tevhide, küfür yolu ise teslise; iman yolu birliğe; küfür yolu ise çokluğa kapı açar.

İşaratü'l-İ'caz'da geçen ve yukarıdaki tahlilin neticesi olan aşağıdaki ifadeleri okuyunca, sizler de iman çizgisinde yürümenin rahatlığını ve küfür çizgisinde bırakın yürümeyi, onu anlamanın dahi ne kadar sinir bozucu olduğunu anlayacaksınız. İfadeler özetle:

“Küfür iki kısımdır. Bir kısmı, bilmediği için inkâr eder; ikincisi, bildiği halde inkâr eder. Bu da birkaç şubedir. Birincisi, bilir, lâkin kabul etmez. İkincisi, yakîni var, lâkin itikadı yoktur. Üçüncüsü, tasdiki var, lâkin vicdanî iz'ânı yoktur.”(1)

Şimdi bu pasajı biraz daha açmaya çalışalım:

Cehilden gelen küfür iki kısımdır. Birisi bilmediği için küfre giriyor. Buradaki cehil, hakiki anlamında kullanılmıştır. Yani ilimsizlikten gelen bir haldir. Bu küfrü izale etmek kolaydır.

İkincisi ise bilerek, anlayarak, üzerinde kafa yorarak küfre giriyor. Buradaki cehil, kalbin tasdik etmemesinden gelen bir cehalettir. Yoksa, bilmemekten, ilimsizlikten gelen bir cehalet değildir. Buna da mecazi cehil diyebiliriz. Zira cehilden kasıt, kalben tasdik etmemektir.

Bu küfrün ikinci şubesi, yani bildiği halde, ilmi olduğu halde inkar etmek kısmı da kendi arasında üç kısım olarak değerlendirilmiştir. Buradaki kısımlar genel olarak ilim ve bilmek arasındaki derece, kuvvet ve farka bakar.

Birincisi bilir, lakin kabul etmez. Bu bilmek, diğer ikisine nazaran ilim ve bilmek noktasından daha zayıf ve alt derecededir. Tıpkı ilmel yakın gibi. Ama tasdik etmediği için, bilmesi ona bir fayda sağlamaz.

İkincisi, yakın var, lakin itikadı yoktur. Yakın, bilmeye nispeten daha kuvvetli bir katiyet ifade eder. İttıladaki keskinliğe işaret eder. Mekke ehlinin, Hazreti Peygamber (sav)'e olan ıttııaı gibi. Çünkü, ona olan yakınlıkları, onun hafi ve ince hallerini bilmesine vasıtaadır. Bu da bir nevi aynelyakın gibi bir bilmeye bakar diyebiliriz. Lakin buna rağmen itikat etmiyorlar.

Üçüncüsü, tasdiki var, lakin vicdani iz'anı yoktur. Burada artık bilmenin zirvesine çıkmıştır, tıpkı hakkelyakın gibi. Ebu Talibin, yeğeni olan Hazreti Muhammedin (sas) en hafi haline olan vukufiyeti gibi. Ama kalben tasdik olmadığı için, iman sayılmaz. Onun için ehlişünnet alimleri Ebu Talibin yeğenine olan sevgi ve muhabbetini imandan saymamışlar.

Kalb, mazhar-ı hissiyatı vicdan, mâkes-i efkârı dimağdır. Yani, kalbi oluşturan ve şekillendiren, vicdanın hissi iz'anı ve idraki ile dimağdan gelen, yani akıldan gelen ilimdir.

Demek, kalpte tasdik olması için, iki unsurun birleşmesi gerekiyor. Birisi, tam bulunsa diğeri olmasa o makbul bir tasdik olmaz.

Bu üçüncüsünde tasdikten kasıt dimağda ilmin ve bilmenin kafi dereceye ulaşmasıdır, yoksa kalpteki tasdik anlamında değildir. O müşriklerin vicdanları kokuştığı için akıldan gelen kati veriler bir şey ifade edemiyor, imana kafi gelmiyor. Akıl tasdik ediyor, ama vicdan ve kalp inkar ediyor.

(1) bk. [İşaratü'l-İ'caz, Bakara Suresi 6. Ayet Tefsiri.](#)